

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND EDUCATION (IJHE),
VOLUME 5, ISSUE 11, P. 482 – 493.

ULUSLARARASI BEŞERİ BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ (IJHE), CİLT 5,
SAYI 11, S. 482 – 493.

Türk Mitolojisinde Ejderha¹

Harun DUMAN²

Özet

Ejderha isminin kökeni Farsça: “Ajdahak veya Ajdaha” kelimelerinden türetilerek Türkçeye girmiştir. Ejderha kelimesinin İngilizce yazılışı: “Dragon” dur. Bu kelime Yunanca: “Drakon” kelimesinden türetilmiştir. Türkiye Türkçesindeki anlamı da “evren”dir. Ejderhaya epik metinlerde ve sözlü aktarımın masal, efsane ve şarkı türlerinde rastlanılır. Ejderha, kanatlı, ağzından alevler çıkarabilme gücüne sahip ve uçabilen efsanevi bir varlıktır. Türk ve Çin inançlarında Ejderha, genellikle bereketin, bolluğun ve iyiliğin sembolü olarak görülür. Doğudan batıya gidildikçe ejderhanın nitelikleri değişir ve karamsarlık, kötülük ve kıtlığın sembolü olarak görülür. Türk mitolojisindeki ejderha motifinde ise Çin Mitolojisinin etkisi vardır. Suyun, ve yeniden doğuşun temsili sayılmıştır. Ejderha, Çin’de olduğu gibi Türk hayvan takviminde de yıl simgesi olarak yer almıştır. Devasa bir yılan olarak da resmedilen ejderha, Dede Korkut hikayelerinde, Oğuz Kağan Destanı’nda ve Türk toplumlarının inançlarında kendine yer edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Mitolojisi, Asya İnançları, Ejderha, Yılan

Dragon In Turkish Mythology

Abstract

Origin of the name of the dragon derived from persian words; "Ajdahak or Ajdaha. entered into Turkish language. Meaning of Ejderha in English words is "Dragon. This word is derived from the Greek word 'Drakon". Also in modern Turkish literature means the "Evren". The dragon is found in epic texts, knight novels, and verbal transmission, fairy tale, legend and song genres. The dragon is a mythical being, can fly with wings, capable of extracting flames from the mouth. Dragon in Asian beliefs, often seen as a symbol of abundance and goodness. The qualities of the dragon vary from east to west. In the west, it is seen as a symbol of pessimism, evil and famine. The dragon figure in Turkish mythology has influenced Asian beliefs and it is considered a representative of water, abundance and rebirth. The dragon was also the symbol of the year in the Turkish animal calendar as in China. The dragon, also portrayed as a gigantic snake, has taken its place in the tales of Dede Korkut, in the Epic of Oguz Kagan, and in Turkish embroidery.

Keywords: Turkish Mythology, Asian Beliefs, Dragon, Snake.

Giriş

Ejderha isminin kökeni Farsça: “Ajdahak veya Ajdaha” kelimelerinden türetilerek Türkçeye girmiştir (Boratav, 2012, s.66). Ejderha kelimesinin İngilizce yazılışı “Dragon” dur ve Yunanca “Drakon” kelimesinden türetilmiştir (Black, Green, 2003, s.69). Modern Türkçedeki anlamı ise “Evren”dir (Beydilli, 2003, s.194). Ejderha, eski Türkçe metinlerde Büke, Luu, Nek, Kök-Luu, Abırğa, Acırğa, İndel-Endek isimleriyle bilinir (Paşayeva ve

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiridir.

² Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, dumanharun63@gmail.com.

Paşayev, 2015, s.102). Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lugati't Türk adlı eserinde ederhaya Yilbuke denilmektedir (Bayat, 2009, s.75).

Ağırlık noktası Ortadoğu ve Orta-Asya'nın merkezi olduğu düşünülen ejderha motifi, Türk destan, efsane, masal, menkıbe ve hikâyelerinde sık rastlanılan efsanevi bir varlıktır. Ejderha, toplumların yaşadıkları coğrafya ve inanç yapısına göre farklı şekillerde tasavvur edilmiştir. Çin mitleri ejderhayı, suda yaşayan pullu bir canlı olarak tasavvur ederken, Fars mitlerinde ejderha kanatlı, dört ayaklı, yedi başlı, ağzından alevler püskürten bir varlık olarak tasvir edilir. Genellikle üç başlı olarak tasavvur edilen ejderhalarla mücadele, İran mitolojisinin ana konularından birisidir. (Koçak ve Gürçay, 2017, s.37).

Gök ve yerin niteliklerini üstlenen ejderha, tıpkı kaos ve kozmos gibi ikilem ortaya çıkarır. Bir bakıma gökteki ejderha iyi niteliklere, yerdeki ejderha ise kötü nitelikleri temsil eder. Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig* adlı ünlü eserinde gök çığrısını (zaman çarkı) bir evrenin (ejderha) evirdiğini söyler. Ejderhanın yeraltındaki yüzü bir Türkçe Budist metninde, günahkârları yutan ölüm ile tasvir edilmiştir. Ayrıca bu motif, Türklerin ritüellerinde de iz bırakmıştır. Yad taşı, kurban kanı ve ejder tasviriyle yapılan ayinin, Türklerde eskiden beri bulunduğu da bilinir. Bu ayinlerle bağlantılı olarak Eberhard: "Kuzeyli göçebelerin, ejder şeklindeki yıldız gökte belirince, dağdaki yeşillikleri yaktıklarını" aktarır (Koçak ve Gürçay, 2017, s.41).

Türk halk anlatılarından özellikle efsane ve masalarda da ejderha motifiyle karşılaşılmaktadır. Ejderha, bir Türk destanı olan Saltuk-Nâme'de: "*Ejderha şeklen tavusa benzer; kanatları horoza, ayakları arslana, kuyruğu horozunkine benzer... Cüssesi dahi bir deve kadar var. Havaya kanat açup uçdı kim...*" cümleleri ile ifade edilmektedir. (Koçak ve Gürçay, 2017, s.37).

Azerbaycan Türkleri günümüzde "ejdaha" ismini kullanmaktadır. M. Seyidov; ejderha ile bağlı tasavvurlara dikkat çekerek eskiden Türklerde onun iyi kuvvetleri sembolize ettiğini, hatta kahramanlarını onun ismi ile şereflendirerek totem seviyesine yükselttiklerini kaydediyor. Orhun anıtlarında, Bilge Kağan anıtında ejder figürünün bir tunç maske şeklinde bulunduğu açık şekilde görülebilir (Paşayeva ve Paşayev, 2015, s.103).

Birçok kaynağa göre Orta Asya'nın doğusunda yaşayan Türk kavimlerinde özellikle Azerbaycan, Volga boyu ve Başkurt Türklerinde ejderha, su kaynaklarını ve yağmur bulutlarını temsil etmektedir. Uygur ve Çin kozmolojisinde doğumun, baharın, gök renginin ve ağacın simgesi Kök-Iuu adlı bir ejderha vardır. Tibet panteonunda Kök - Iuu, gök gürültüsü ve yağmur tanrısı olarak yer alır (Paşayeva ve Paşayev, 2015, s.102). Moğol

Duman, H.

mitolojisinde Lu, suyun sahibi ve gök tanrılarında biri olarak bilinmektedir. Kıpçak Türklerinde ise aile ocağının koruyucusudur (Paşayeva ve Paşayev, 2015, s.103). Asya Hun hükümdarı Mo-tun'un soyunun ejderhaya dayandığına inanılmaktaydı. Ayrıca, Türk topluluklarında Saka dövüşçülerinden Karahanlı dövüşçülerine kadar askerlerin ejderhayı simgeleyen kurdeleleri atlarının yanına asmaları esasen suyun koruyucusu olarak algılanan ejderhanın halk anlatılarındaki önemini de ortaya koymaktadır (Koçak ve Gürçay, 2017, s.42).

Ejderha, 12 hayvanlı Türk Takviminde bir yıl ismi almıştır. Bahtlı yıllardan sayılır. Ejderha yılı Yang grubuna girer. Bu sebeple de güç, kuvvet ve yiğitlik özelliklerine sahiptir. Eski Çin'de yılanlara ait özel tapınaklar da varmış. Yine de yılan, ihanet etme özelliği ile çok fazla hoş görülmez. Yılan yılında doğanlar diğer insanlardan saygı ve hürmet görürler. Çevrelerindeki biraz da korktukları için onlara saygı gösterirler. Yılan yılında doğan erkekler bahtlıdırlar. Kızlar ise zorluklar ve mücadelelerle dolu bir hayat yaşarlar. Ayrıca dik kafalı olmalarıyla bilinirler. Bazı kötü kabul edilen işleri yapmaktan hoşlanırlar. Hatta suç sayılan işleri yapmaktan zevk bile alırlar. Bunun yanında vakur ve heybetli olurlar. Birçoğu güzel, boylu poslu olsalar da cana yakın değillerdir, merhamet duygusundan da yoksundurlar. Bu yılda doğanlar ağır sınavları başarmakta oldukça iyidirler, belalara da asla doğrudan karışmazlar (Çapan, 2009, s.674).

Doğada yılanların, yeri gelince, bedeneni kendi etrafından dönmeleri, onların mitolojide *evren* ile simgeleşmesine sebep olmuştur. Sebebi ise; birçok mitte evren sonsuzdur ve bir döngüdür. Bazı mitlerde evren hiçlikten doğan bir ejderhadır. Ejderha bazı tasvirlerde yılanımsıdır. Kendi etrafından dönen yılanı gönderme bu sebeptendir. *Hiçlikten doğan evren (ejderha) sonsuza dek kendini tekrar etmektedir.* Bu figürün bir adı *ouroboros*'tur ve kendi kuyruğunu tutan yılan (ejderha) manasına gelir (Koçak ve Gürçay, 2017, s.38).

Uzak Doğu mitolojisinde ejderha olumlu özelliklere sahip olarak düşünülmüştür. Ejderha, Doğu toplumlarında özellikle Türk ve Çin mitolojilerinde bereket, bolluk, doğurganlık ve iyiliğin sembolü olmuştur. Diğer dünya mitolojilerinin aksine, Uzak Doğu ülkeleri ejderha tanrılarında sahiptir. Çin Ejderha Tanrısı, genç ya da yaşlı bir adam, sevimli bir genç kız ya da çirkin yaşlı bir kadın, bir fare, bir yılan, bir balık, bir ağaç, bir silah ya da bir alet gibi değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Ancak şekli ne olursa olsun ejderha su ile yakından ilgilidir (Mackenzie, 1996: s.50). O, bir *Yağmur Efendisidir* ve bu sebeple yağmur yağmasına neden olan gök gürültüsü tanrısıdır (Önal, 2007, s.3).

Birçok toplumun ikonografisinde ejderha, yılan olarak da tasvir edilmiş³, bu nedenle bu toplumlar ejderhayı yılan, yılanı da ejderha olarak bilmişlerdir (Boratav, 2012, s.66). Fakat Doğudan, Batıya doğru gelindikçe buradaki uluslar ejderhayı kötü, felaket habercisi gibi olumsuz ifadelerle algıladıkları görülmektedir. Batı inançlarında insanları yutan ejderha, yer altı dünyası ile ilişki içindedir. Kışı yerin altında geçiren ejderha, ilkbaharda dışarı çıkar ve yazın göğe yükselir. Kısacası Batı inançlarında ejderha kışın yerin altında yaşayan yazın ise yeryüzünde hüküm süren kötü bir varlıktır (Roux, 2011, s.68).

İnsanlık tarihine birçok katkıda bulunan Sümerlerin Enuma Eliş (Vaktiyle Göklerde) adlı yaratılış destanlarında Tanrı Marduk, Ejderha Tiamat'ı öldürerek evreni yaratır (Heidel, 2017, s.3, Budge, 2010, s.13). Gılgamış Destanı'nda Kahraman Gılgamış, Ejder Hubaba'yı (Huvava) öldürerek ülkesini bu korkunç yaratıktan kurtarır (Kramer, 1990, s.150, Çığ, 2016, s.39-40). Anadolu'da güçlü bir devlet kuran Hititlerin gök tanrısı Teşup ise kötülüğün simgesi ejderha İlluyanka'yı öldürerek Purilli Şenliğinin başlamasına sebep olur (Hooke, 2002, s.116-117). Mısır mitolojisinde Güneş Tanrısı Ra, güneşin doğmasını engelleyen devasa ejderha Apep'i yenerek her sabah güneşin doğmasını sağlar (Erden, 2016, s.63). Hint Mitolojisinde Tanrıların en güçlüsü ve kralı olan İndra, dünyaya kötülük yayan ejderha Vritra'yı yenmiştir (Rosenberg, 2003, s.516).

Yunan Mitolojisi'nde baş tanrı Zeus ise, annesi Toprak Ana Gaia'nın kendisini öldürmesi için yolladığı dev ejderha ve yılan karışımı Typhon'u yıldırımları ile alt etmiştir (Canova, 2016, s.254, Hesiodos, 1991, s.132). Zeus'un oğlu yarı tanrı yarı insan olan Herakles (Hercules), suda yaşayan ve kestikçe yeniden çıkan başına rağmen 9 başlı Hydra'yı yenmiştir (Estin & Laporte, 2008, s.153), (Erhat, 1996, s.146, Schwab, 2004, s.157-158). İskandinav Mitolojisi'nde Odin'in oğlu olan ve en güçlü tanrılardan sayılan Thor, dünya sularını zehirleyen Midgard yılanını kendi ölümü pahasına öldürür (Byatt, 2003, s.76, Kozan 2004, s.248).

Ulus olarak birbirlerinden farklı olsalar da konum olarak yakın veya uzak olan antik çağ toplumları şekli ve tanımı benzer şekilde ejderha simgesine sahip olmaları coğrafi, dinî, ticarî ve kültürel etkileşimden kaynaklanmış olabilir. İskandinavya ve Çin gibi coğrafi olarak çok uzak kültürlerin, bu biçimde benzer bir figüre sahip olmaları insanların zihinlerinin, kültürlerinin, düşünce yapılarının, mitlerinin birbirine benzemesi buna bir örnektir. Bu sebeplerledir ki, sadece antik dünyanın kutsal saydığı mitolojilerde değil, günümüzde de halen var olan dinlerin anlatılarında ve onların tamamlayıcısı durumunda olan efsanelerde ve kerametlerde bu ve benzeri figürlere rastlamak mümkündür (Koçak ve Gürçay, 2017, s.38).

³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Canan Erden, "Dünya Mitlerinde Yılan", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2016, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

1. Yelbegen(Celbegen):

Yelbegen, Altay Türklerinin inançlarında yer alan kötü ruhlu bir ejderhadır. Yedi başlı dev bir ejderha olarak tasvir edilir. Kötülük ve yeraltı tanrısı olarak bilinen Erlik han, insanların yoldan çıktığını görünce Yelbegen'i bu insanları yakalayıp yeraltına getirmesi için gönderir. Bu durumu durdurmak isteyen kahramanlar ise Yelbegen ile savaşır. Fakat burada Yelbegen'e karşı gelen ve onu yenen birçok kahraman karşımıza çıkar. Boodoy Koo, Karatı Kağan'ın kızını alabilmek için yapılan yarışmalarda rakipleri arasında bulunan Yelbegen'i şekil değiştirmek suretiyle öldürmektedir. Alıp Manaş, Yelbegen'in boynuna parmağıyla bir fiske vurmakta ve Yelbegen'in yedi başı yerde yuvarlanmakta, yani Yelbegen'i kuvvetiyle yenmektedir (Türker, 2012, 82). Benzer bir şekilde Yunan Mitolojisinde Yeraltı Tanrısı Hades, insanların tanrılara tapmadığını görünce, insanlara zarar vermesi için Kraken adlı bir deniz canavarını yollar, bunu üzerine Perseus adlı bir kahraman Krakeni öldürür (Graves, 2010, s.311).

2. Badraç:

Badraç, Türk ve Moğol inançlarında kendisine yer bulur. Genel olarak Şaman anlatılarında yer alır. Yedi başlı olarak tasvir edilen Badraç'ın öldürülebilmesi için yedi başının da kesilmesi gerekir. Aksi takdirde kesilen baş tekrar çıkar. Bazı söylencelerde tek tek kesilen baş geri yerine gelir. Bu durumda yedi başın da aynı anda kesilmesiyle öldürülebilir. Ağzından ateşler çıkar. Kuyruğu bir kamçı gibi şaklar. Derisi zırh gibi pulla kaplıdır. Çok başlı ejderha kavramına pek çok toplumda rastlanması son derece ilgi çekicidir. Ejderhanın çok başlı olması konusu farklı düşünceler vardır. İnsan karakterinin farklı yönlerini temsil etmesi, gücü temsil etmesi, ruh ve canı temsil etmesi en çok destek gören görüşlerdir (Uslu, 2016, 201). Buna benzer şekilde Yunan Mitolojisinde yedi başlı göl ejderhası Hydra'nın da ölebilmesi için yedi başının da kesilmesi gerekir (Erhat, 1996, s.146),

3. Büke:

Büke, Türk ve Altay inançlarında geçen bir ejderhadır. Bük, Büğ, Buk kökünden türemiştir. Bükülen, kıvranan demektir. Ayrıca güçlülük ve yenilmezlik anlamlarını da bünyesinde barındırır. Bu bağlamda Böke (kahraman, şampiyon) kavramıyla da ilgisi vardır. Yılana benzeyen dev bir sürüngen olan Büke, efsanevi bir canavardır. Çoğu zaman kanatlı olarak tasvir edilir. Uçabilir, ağzından ateş çıkar, dişlerinden asit akıtır. Derisi zırh gibi pulla kaplıdır. Moğolların söylencelerinde Buka Noyan adlı varlık devlerin babasıdır ve dokuz oğlu

vardır. Bunların hepsi de Yelbuke'dir (ejder görünümlü bir tür dev). Altay hikayelerinde Bükeler suyun önünü keser ve suyu bırakmak için karşılığında kurban ister. Suyu kendi egemenliği altına alarak yaşama sahip olmuştur (Uslu, 2016, s.214).

4. Bükrek ve Sangal:

Altay Türklerinin Şamanlık inancında var olan bir ejderhadır. Bükrek veya Bukra (Bukrak) olarak da bilinir. İyi niteliklere sahiptir. İnsanlara zarar vermez, hattâ yardımcı olur. Kertenkele görünümlüdür. Kanatları yoktur, bu nedenle uçamaz. Tüm denizleri birbirine bağlayan büyük denizde yaşar. Uzun bir boynu ve çok güçlü pençeleri vardır. Sesinin de çok güzel olduğu ve dünyanın öbür ucundan bile duyulduğu söylenir. Onun sesini duyan diğer ejderhalar kaçacak yer ararlar. Rivayetlere göre her bin yılda yeryüzüne inerek Sangal ile savaşır. Kötü güçlerin temsilcisi Sangal ise Oddenizi'nde (ateş denizi) yaşar. Her bin yılda bir yeryüzüne inerek 9 yıl boyunca Bükrek ile savaşır. Her seferinde de Bükrek savaşı kazanır. Savaşan her iki ejderhanın da görünümü evrenin ve doğanın işleyiş düzenini anlatan ve kökeni Çin'e dayanan Ying Yang öğretisine benzer. Bu öğretilerde de beyaz taraf iyiliği, siyah taraf ise kötülüğü temsil eder (Karakurt, 2012, s.212).

5. Er Töştük ve Ejderha:

Önemli Türk destanlarından olan Er Töştük destanında, Er Töştük'ün bir ejderha ile savaştığı anlatılır. Er Töştük, büyük ağacın yanına geldiği zaman, bir ejderhanın ağaçtan yukarı tırmanarak çıktığını görmüş. Bu ağacın üzerine de her sene bir kartal yavrularmış ve ejderha da yuvaya çıkıp onları yermiş. Er Töştük kılıcına sarılınca hemen ejderhayı öldürmüştür. Az sonra kartal gelmiş ve yavruları ile iyilik ve kötülük üzerine konuşmuştur (Ögel, 2010, s.546).

6. Kök Luu (Göksel Ejder):

On iki hayvanlı Türk takviminde yılan ve ejder bir yıl sembolü olarak görülmektedir. Emel Esin'in belirttiğine göre eski Türklerde, zaman kavramının kozmik deveran halindeki simgelerinden biri gök çarkını çeviren ejderdir. Çin astrolojisinin Türkler tarafından kabul edilen teorisine göre Kök-luu (göksel ejder), Kızıl-sakızgan (kızıl saksağan), Ak-bars (ak pars) ile Kara-yılan (Çin'de kaplumbağaya sarılmış yılan) adını alan ve her biri yedişer yıldız takımından oluşmuş dört büyük takımyıldızının karşılıklı hareketi bu devri sağlamaktaydı. Gök ve yer arasında döndüğü varsayıldığı için ejder, bazen gök ve yer ilkelerinin yerini alabilmektedir. Budist metinlerde, Kök-luu gök gürültüsü ve yağmur simgesi olarak kabul edilmekte ve Kök-luu'ya atfedilen yad taşı ile kozmik büyü yapan şamanlar yağmur ve rüzgar meydana getirebilirdi. Ayrıca Göktürk Kitabeleri'nde birbirine sarılmış halde çifte yılan motifi

bulunmakta; bu yılan motifleri hem Bilge Kağan hem de Kül Tigin adına dikilen kitabenin üst kısmında yer almıştır (Abiha, 2015, s.4).

7. Ebren:

Ebren kelimesi "evren" sözcüğünün farklı bir söyleyiş biçimidir. Dolayısıyla evren aslında sembolik olarak bir ejderhadır. Tıpkı ejderha gibi evren de büyük ve insanüstüdür. İnsan aklıyla kainatın bütün niteliklerini anlamak mümkün değildir. Türk mitolojisinde dünyanın veya kainatın bir ya da birkaç tane ejderha tarafından döndürüldüğü yani evrildiği düşünülmüştür. Bu ejderhalara ise "eviren" (döndürüp çeviren) denilirdi. Daha sonra sözcük "evren" biçimini almıştır. Türk destanlarında isim olarak evren sözcüğü ejderha yerine kullanılmıştır. dev sürüngen, kanatlı ve korkunç bir görünümü vardır. Bazen devasa bir yılan olarak betimlenir. Yeraltındaki mağarasında yaşar ve orada bulunan hazineyi korur. Sularda veya gizemli bir ormanda yaşadığı da anlatılır. Bazen ateşin içinde barınır. Ağzından ateş saçar. Kuraklığın ve ölümün simgesidir. Masallarda suyun önünü keser ve bırakmak için karşılığında kurban ister. Su yaşam demektir, dolayısıyla onu kendi denetimine ve egemenliği altına alarak yaşama sahip olacaktır. Bir başka açıdan bakıldığında susuz bıraktığı yeryüzüne ölüm ve karmaşa getirir. Öteki taraftan bunları elinde bulundurduğu için aynı zamanda bereket ve güç simgesidir (Uslu, 2016, s.231).

8. Dede Korkut Hikayelerinde Ejderha:

Dede Korkut Kitabı'nda Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı boyu beyan eden hikâyede ejderha motifi, kâfirlere karşı kardeşleri Kıyan Gücü ve Demir Gücü ile mücadele veren Karacuk Çoban üzerinden "insan ejderhası Karacuk Çoban" söylemiyle tasvir edilirken, Yeğenek boyu hikâyesinde "Ejderhalar insan yiyen Deli Evren ejderhaları olarak tasvir edilir. Karagün ve Kanturalı boyu hikâyesinde ise; "o üç canavarın biri kağan aslandı, biri kara boğa idi, bir de kara buğra idi. Bunların her birisi bir ejderhaydı" tasvirleri ile güç ve kuvvetin, kahramanlığın ve yenilmezliğin simgesi olarak verilmiştir (Özkartal, 2012, s.63).

Oğuz Kabilesinin atası olan Oğuz Kağan, halka zarar veren ve at sürülerine saldıran yılan ve ejderha karışımı bir canavarı yenerek kendi halkını kurtarır ve halk tarafından kendisine "Han" ünvanı verilir (Altinkaynak, 2013, s.5).

SONUÇ

Türk ikonografisinde etimolojik açıdan Büke, Luu, Nek, Kök-Luu, Abırğa, Acırğa, İndel-Endek veya Yelbüke diye adlandırılan ejderha, erken dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında masallarda ve destanlarda kötülük,

kuraklık ve insanlara zarar veren bir varlık olarak karşımıza çıkmıştır. Ejderhaya yüklenen bu özellikler, zamana ve bulunduğu coğrafyanın kültür inancına göre yorumlanmıştır. Örneğin Çin'e yakın olan Türk toplulukları, Çin ikonografisindeki iyiliğin sembolü olan ejderhayı benimsemişlerdir. Asya halklarından uzaklaşıldıkça tam tersi olduğu görülmüş, Ejderha Doğu'dan Batı'ya doğru gidildikçe kötülüğün simgesi olarak görülmüştür. Türk toplumları, Çinliler gibi ejderhaya inanma, tapma açısından çok az anlam yüklemiştir. Türk Mitolojisinde, diğer inançların aksine Tanrılar ejderhalar ile savaşmamış, bunun yerine masal ve destan kahramanları ejderhalar ile savaşmıştır. Bazen de ejderhalar birbirleri ile iyiliğin ve kötülüğün sembolü olarak savaşmıştır.

Çoğunlukla Orta Doğu ve Orta Asya kökenli olan ejderha motifi, bu bölgelerden dünyanın farklı inançlarına yayılım göstermiş olduğu görülmektedir. Sümer Mitolojisinde tanrı Marduk, kötü ejderha Tiamat'ı öldürerek evreni yaratır, Yunan Mitolojisinde tanrı Zeus, yılan görünümlü Typhon'u öldürerek kendi iktidarını güçlendirir, İskandinav Mitolojisinde tanrı Thor, suları zehirleyen Midgard Yılanı'nı öldürür. Mısır Mitolojisinde tanrı Ra, güneşin doğmasını engelleyen ejderha Apep'i öldürür. Bu örneklerin hepsinde görülmektedir ki karakterler aynı fakat birbirleri ile savaşma sebepleri farklıdır.

Ejderha, görünüm açısından çoğu zaman çok başlı, devasa bir vücuda sahip olan, ağzından alevler çıkarabilen, kanatlı ve uçabilen, uzun bir kuyruğa sahiptir, derisi zırh gibi pulla kaplıdır, dişlerinden asit akıtır. Bazen tanrıların emrinde, bazen de kendi başına hareket ettiği görülür. Mekansal açıdan bakıldığında genellikle sulara, göklerde yaşarlar ve yağmurun yağmasına sebep olurlar. Ayrıca mağarada yaşayıp hazinelerini korurlar. Evren çarklarının dönmesini de ejderhalar sağlar. Yılan görünümünde de olabilen ejderha, Hun Türklerinin bayrağında kendisinde yer bulmuştur. Ayrıca Türklerin 12 hayvanlı takviminde de ejderha, bir yılı temsil etmiştir. Bu yılda doğanlar baht sahibi, güçlü, kuvvetli ve insanlardan hürmet görürler.

KAYNAKÇA

Abiha, B. Ç. (2012). Mitolojiden Tarsus'a Bir Sembol Yılan ve Şahmaran. Tarsus Kent Sempozyumu. 1-9.

Altinkaynak, E. (2013), Analysis Of The Dragon Killing Scene In The Mythology Of The Peoples Of Eurasia. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi. 1(19), 125-132.

Boratav, P. N. (2012). Türk Mitolojisi. Bilgesu Yayınları: Ankara.

Black, J. & Green, A. (2003). Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü. Aram Yayıncılık: İstanbul.

Duman, H.

- Beydili, C. (2003). Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük. Yurt Yayınları: Ankara. Bayat, F. (2009). Geçiş Ritüeli Bağlamında Arınma. Uluslararası Araştırmalar Dergisi. 2(9), 75-78.
- Biray, N. (2009). 12 Hayvanlı Türk Takvimine Göre Karakter Özellikleri Zamana ve İnsana Hükmetmek. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 39, 671-683.
- Byatt, A. S. (2013). Ragnarök Tanrıların Alacakaranlığı (Çev. K.B. Özbek) İthaki Yayınları: İstanbul.
- Budge, E. A.W. (2005). The Babylonian Legends of Creation And The Fight Between Bel and Dragon. Cosime Classic Yayınlar: New York.
- Canova, R. C. (2016), Yunan Mitolojisi (Çev. A. Bilgehan) Mitoloji Tarihi Yayınları: İstanbul.
- Estin, C. ve Laporte, H. (2008). Yunan ve Roma Mitolojisi (Çev. M. Eran) Tübitak Popüler Bilim Kitapları: Ankara.
- Erhat, A. (1996). Mitoloji Sözlüğü. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Erden, C. (2016). Dünya Mitlerinde Yılan (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Graves, R. (2010). Yunan Mitleri Tanrılar Kahramanlar Söylenceler. (Çev. U. Akpur) Say Yayınları: İstanbul.
- Heidel, A. (2000). Babil Yaratılış Destanı (Çev. İ. Birkan) Ayraç Yayınları: Ankara.
- Hesiodos, (1991). Eseri ve Kaynakları (Çev. S. Eyüboğlu ve A. Erhat) Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- Hooke, S. H. (2002). Ortadoğu Mitolojisi (Çev. A. Şenel) İmge Kitabevi: Ankara.
- Koçak, A. ve Gürçay, S. (2017). Alevi-Bektaşî Velayetnamelerinde "Ejderha" Motifi. Journal of Analitic Divinity Center. 1(1), 34-64.
- Karakurt, D. (2012). Türk Mitolojisi Ansiklopedisi. [https:// psikolojive.f files.wordpress.com /2014/09/tc3bcrk-sc3b6ylence-sc3b6zlc3bcc49fc3bc- deniz-karakurt.pdf](https://psikolojive.files.wordpress.com/2014/09/tc3bcrk-sc3b6ylence-sc3b6zlc3bcc49fc3bc-deniz-karakurt.pdf). adresinden 15 Nisan 2019 tarihinde alınmıştır.
- Kramer, S. N. (1990). Tarih Sümerde Başlar (Çev. H. Koyukan) Kabalcı Yayınları: Ankara.
- Kozan, M. (2013). Kuzey Mitolojisinin Günümüz Kültürüne Yansımaları. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 17(3), s.245-254.
- Mackenzie, D. A. (1996). Çin ve Japon Mitolojisi (Çev. K. Akten) İmge Kitabevi: Ankara.

Önal, N.O. (2007). Çin Mitolojisindeki Ejderha Motifinin Çağdaş Seramik Motiflerde Yorumlanması(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ögel, B.(2010). Türk Mitolojisi 1. Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Özkartal, M.(2012). Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış(Dede Korkut Kitabından Örnekler). Milli Folklor Dergisi. 24(94), 58-71.

Paşayeva, V. ve Paşayev, N.(2006). Ejderha Desenli Azerbaycan Halıları. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi. 15, 101-122.

Roux, J.P. (2011). Eski Türk Mitolojisi (Çev. M.Y. Sağlam) Bilgesu Yayınları: Ankara.

Rosenberg, D. (2003). Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi (Çev. K. Akten, ve E. Cengiz) İmge Kitabevi: Ankara.

Schwab, G. (2004). Klasik Yunan Mitolojisinin En Güzel Efsaneleri (Çev. D. D. Yüzer) İlya Yayınları: İzmir.

Türker, F.(2012). Altay Türklerinin Anlatımlarında Mitik Bir Varlık Celbegen. Milli Folklor Dergisi. 24(94), 81-90.

Uslu, B.(2016). Türk Mitolojisi. Kamer Yayınları: İstanbul.

Extended Abstract

The origin of the dragon name is derived from the Persian word 'Ajdahak or Ajdaha' gir and entered into Turkish. The spelling of the ejderha is in English: " Dragon ". This word is derived from Greek: 'Drakon' '. also means in Turkish, " is the Universe. In the old Turkish texts, it is known as Būke, Luu, Nek, Kōk-Luu, Abırğa, Acırğa, Indel-Endek. In the work of Mahmut of Kaşgarlı, *Divanü Lugati't Türk*, the dragon is called Yilbūke.

The focus of the dragon theme, which is thought to be the center of the Middle East and Central Asia, is an imaginary being frequently seen in Turkish epics, legends, fairy tales, stories and stories. The dragon is conceived in different ways according to the geography and belief structure of the communities. Chinese myths envision the dragon as an aquatic scaly creature, while in Persian culture it is described as a winged, four-legged, seven-headed, flaming beast.

The dragon, capable of recovering the attributes of the heavens and the earth, creates dualism just like chaos and the cosmos dichotomy. In his famous work, *Kutadgu Bilig*, Yusuf Has Hacib says that a universe (dragon) is turning the sky's call (time wheel). The dragon's underground face, in a Turkish Buddhist text, took the form of death that swallowed sinners.

According to the information given by many sources, in the Turkic tribes living in the east of Central Asia, Azerbaijan, Volga and Bashkir Turks represented dragon water resources and rain clouds. In Uighur and Chinese cosmology, the symbol of birth, spring, sky and tree was Kōk-Iuu. In the Tibetan pantheon, Kōk-Iuu was the god of thunder and rain. In Mongolian mythology, Lu is known as the owner of water and one of the celestial gods and it is the protector of the family quarry in Kipchak Turks.

Rumor has it that Mo-tun, the ruler of Asia Hun, was a descendant of the dragon, and was likely to have formed a cult around the dragon in the early periods. In addition, the fact that in Turkish communities the Saka fighters, from Karahanese fighters, hanging ribbons symbolizing the dragon by their horses affirms the importance of the dragon, which is perceived as the protector of water, in folk narratives.

In Eastern societies, the dragon was a symbol of fertility, fertility and goodness, especially in Turkish and Chinese mythologies. In the Far Eastern mythology, the dragon is thought to have positive features. Unlike other world mythologies, Far Eastern countries have dragon gods. The Chinese Dragon God can emerge in different forms, such as a young or old man, a cute young girl, or an ugly old woman, a mouse, a snake, a fish, a tree, a weapon, or an instrument. However, whatever the shape, the dragon is closely related to water. He is the Lord of the Rain and therefore the thunder god who makes it rain.

Western societies, unlike Far Eastern societies, depict the dragon badly, perceived as a messenger of disaster. In Western beliefs, the dragon swallows humans and is in contact with the underworld. The dragon, who spends the winter in the ground, goes out in the spring and rises to the sky in summer. In short, the dragon is a divine being that lives underground in winter and reigns in the summer. Especially in the Mesopotamian and Anatolian beliefs, the head god creates the earth by killing the dragon or makes spring come. To give a few examples;

In the creation epics of the Sumerians *Enuma Elish* (Once in Heaven), who contributed to the history of humanity, God Marduk created the universe by killing Dragon Tiamat. In the Epic of Gilgamesh, Hero Gilgamesh rescues his country from this terrible creature by killing Dragon Hubaba (Huvava). Tesup, the heavenly god of the Hittites who founded a powerful state in Anatolia, killed the dragon Illuyanka, the symbol of evil, and caused the Purilli Festival to begin. In Egyptian mythology, the Sun God Ra raises the sun every morning by defeating the gigantic dragon Apep, which prevents the sun from rising. Indra, the most powerful and king of the gods in Indian mythology, defeated the dragon Vritra, who spread evil to the world.

More to the west, in Greek mythology, the chief god Zeus defeated Typhon, a mixture of dragons and snakes, sent by his mother, Mother Gaia, to kill him. Herakles, the son of Zeus, half god, half human, defeated the nine-headed aquatic dragon Hydra. In Scandinavian Mythology, the son of Odin, one of the most powerful gods, Thor kills the Midgard serpent, which poisoned the waters of the world, at the expense of his own death.

The main dragons in Turkish mythology are: Yelbegen(Celbegen), Badrac, Buke, Bukrek and Sangal, Er Tostuk and Dragon, Kok-Luu(Celestial Dragon), Ebren.